

Predsednica Republike Slovenije

NATAŠA PIRC MUSAR

**Govor predsednice Republike Slovenije Nataše Pirc Musar
v Državnem zboru Republike Slovenije**

Ljubljana, 13. december 2023

Velja govorjena beseda.

*Spoštovana predsednica državnega zbora,
spoštovane poslanke in poslanci,
spoštovane državne svetnice in svetniki,
drage državljanke in državljani,
prebivalke in prebivalci Republike Slovenije,*

pred skoraj letom dni sem stala pred vami, odločena, da po svojih najboljših močeh prispevam k našemu skupnemu cilju: zagotoviti dostojanstvo vsem, ki v Sloveniji živimo in jo soustvarjamo. To zahteva trud in dobro organizirano državo, ki se zna spoprijeti z vsemi izzivi, notranjimi in zunanji.

Po enem letu je vtis deloma pozitiven, deloma negativen. Na številnih dogodkih, ki sem se jih udeležila, je bilo vsakič znova lepo spoznati, kako ste prebivalke in prebivalci Slovenije ne glede na svoja osebna prepričanja in medsebojne razlike vedno na voljo za pogovor, pomoč in delitev izkušenj. Rada sem obiskovala različna dinamična podjetja in raziskovalne institucije. Ponosna sem na to, kako odločno so se naša vlada in vsi podsistemi lotili odpravljanja posledic avgustovske ujme. Zadovoljna stojim tu pred vami tudi zato, ker lahko poročam, da smo v tem letu odpirali teme, ključne za prihodnost naše države.

Zelo pa sem nezadovoljna, ko vidim, v kakšnem svetu živimo. Zgodovina nam je večkrat pokazala, da dogajanja onkraj naših meja pomembno, tudi usodno vplivajo na nas. Nikakor nam ne sme biti vseeno, kaj se dogaja po svetu in okoli nas, zato želim najprej nameniti nekaj besed tej temi.

Spoštovani,

živimo v svetu, kjer ni nič več sveto. Kako malo vredno je lahko človeško življenje, kaže vojna, ki se je začela z rusko agresijo na Ukrajino. Vzela je življenja tisočim in tisočim civilistov. Vzela je otroštvo in prihodnost številnim ukrajinskim otrokom, številni so bili celo deportirani v Rusijo. Kako malo vredno je lahko človeško življenje, je pokazal teror Hamasa nad izraelskimi civilisti z več kot tisoč pobitimi. Kako malo vredno je lahko človeško življenje, kaže ravnanje Izraela pri njegovem posredovanju v Gazi kjer mrtvi civilisti v borbi proti Hamasu že dolgo niso več 'samo' kolateralna škoda. Za kakšne zločine gre, bodo povedala sodišča. Ta trenutek pa je najpomembnejše, da se ta morija ustavi in Gazi zagotovi takojšnja humanitarna pomoč.

To ni svet, za katerega si prizadevamo. Svet, v katerem se spreminja odnos do multilateralizma, ki ga pooseblja Organizacija združenih narodov, ne obeta lepe prihodnosti. Kako pomembna je OZN za Slovenijo, veste tudi vi, spoštovane poslanke in poslanci. Nisem edina tukaj, ki se spomnim, kako veseli smo bili 22. maja 1992, ko je Slovenija vstopila v OZN, z željo soustvarjati svet, osredotočen na dostojanstvo človeka in narave, ki ga obdaja. Biti član te organizacije je pomenilo biti polnopravni del mednarodne skupnosti. Šele takrat smo zares postali mednarodno priznana država. Ta dan je pomemben del naše zgodovine. Znati ga moramo ceniti in negovati. Prav zato sem pred kratkim po telefonu govorila z generalnim sekretarjem te organizacije. Rekla sem mu, da si kot obraz OZN in celotnega sistema Združenih narodov gospod Guterres ne zasluži poniževanja, kot ga je bil deležen ob obsodbi nasilja v Gazi, temveč podporo za dostojno in dostojanstveno uresničevanje ciljev naše edine res globalne organizacije.

Za Slovenijo in uveljavljanje njenih interesov, za naše preživetje, je OZN pomembna institucija. Toda naša skrb se ne začne v New Yorku ali Ženevi. Začne se v naši okolici. Zadovoljna sem, da z vsemi sosednjimi državami negujemo dobre odnose. Naši stiki niso le vljudnostni; smo tesni gospodarski partnerji. Sodelujemo pri projektih, ki opredeljujejo našo skupno prihodnost. Letos smo se povezovali na področju podnebnih sprememb in znanstveno-tehnoloških vprašanj.

Spodbujanje čezmejnega sodelovanja odpira poti za razvoj medsosedskih odnosov tudi na drugih, za Slovenijo pomembnih področjih. Ko govorimo o narodnih skupnostih, je za Slovenijo ključnega pomena, da njihovim pripadnikom omogoča, da izražajo, ohranjajo in razvijajo svojo kulturo, jezik, identiteto, da so sprejeti kot sestavni del slovenske družbe, ki jo soustvarjajo. Pričakovati, da bodo enako storile sosednje in vse druge etnično raznolike države, ni naivnost, temveč je pričakovanje, ki temelji na skupnih mednarodnih civilizacijskih pridobitvah glede varstva manjšin na evropski in svetovni ravni. Žal je potrebno vedno znova poudarjati, da pripadniki manjšin soustvarjajo naše družbe in da manjšinske skupnosti naše družbe bogatijo. Državne meje so ločnice med sosednjimi državami, ni pa treba, da razdvajajo. Kulturni prostori narodov segajo čez državne meje in se med seboj prekrivajo.

Za nas je to posebej pomembno, saj je prav kultura temelj naše narodne identitete. Posameznik lahko pripada več kot enemu kulturnemu prostoru. Znani slikar Zoran Mušič je pripadal kar trem, slovenskemu, italijanskemu in francoskemu. Manjšine torej niso podaljšek drugih držav. Pustimo jim končno, da v vseh svojih raznolikostih same izrazijo svoje potrebe, interese in vizijo razvoja v državah, v katerih živijo. Dnevno politično izkoriščanje manjšin ni v pomoč nikomur, še najmanj pa kaže na odgovorno razumevanje manjšinskega vprašanja doma in v tujini. Več kot je sodelovanja med sosedi, večjo težo ima medsebojno spoštovanje, manj je prostora za nazadnjaštvo, ki spodbuja medsebojno sovraštvo in izključevanje.

Spoštovani,

tudi širša okolica je pomembna za našo stabilnost in razvoj. Zahodni Balkan je sestavni del slovenske stvarnosti in zgodovine. Stabilnost regije pomeni številne priložnosti za naše gospodarstvo. O tem sem se prepričala, ko sem se srečevala s številnimi slovenskimi podjetniki, ki delajo v regiji. Zato je v našem interesu, da so politični procesi in odnosi v regiji predvidljivi. Danes žal še ni tako. Zahodni Balkan potrebuje nov zagon pri spodbujanju sprave, sodelovanja in medsebojnega spoštovanja.

Potrebuje ponotranjanje skupnih evropskih vrednot. V regiji še ni občutiti popolne pripadnosti evropskemu integracijskemu procesu, vsaj kar zadeva najvišjo politično raven. Nazadnje smo v Sloveniji to realnost obravnavali na blejskem strateškem forumu, kjer smo ponovno ugotavljali, da se tako stanje odraža v množičnih selitvah iz regije, zlasti mladih.

Kako naprej? Letošnji vrh Brdo – Brioni je podal določene usmeritve. Poleg približevanja Evropski uniji so podnebne spremembe in prihodnost mladih teme, ki so enako pomembne za celotno regijo. Takšno je bilo soglasno sporočilo vseh voditeljev v regiji: na teh področjih je treba sodelovati ne glede na medsebojne razlike. Morda je letošnje srečanje prav zato minilo v konstruktivnem, delovnem ozračju. Po dveh sušnih letih je bila sprejeta tudi skupna deklaracija. Upam, da se bo zaradi te pozitivne izkušnje in kljub napetostim v regiji sodelovanje na predsedniški ravni še nadgrajevalo.

Spoštovane poslanke in poslanci,

prihodnje leto bo 20. obletnica članstva v Evropski uniji in zvezi NATO. Ti dve obletnici sta za nas zelo pomembni, saj sta Evropska unija in zveza NATO temelj našega gospodarskega razvoja in varnosti. Zdaj je čas za razmislek o preteklosti in viziji: kaj prvih 20 let pomeni za Slovenijo ter kje se mi v EU in NATO vidimo naslednjih 20 let?

Po dvajsetih letih članstva ni dilem glede Evropske unije. Vztrajati moramo pri nadaljevanju integracijskega procesa, ki si ga ni mogoče zamišljati brez nadaljnega širjenja Evropske unije, tudi na Zahodni Balkan. Članstvo v EU se namreč »izplača«; države, ki postanejo članice Evropske unije, praviloma gospodarsko napredujejo. Brez članstva v Evropski uniji bi Slovenija danes spadala med manj razvite države v Evropi. Toda s prednostmi, ki izhajajo iz članstva, je treba sprejeti tudi obveznosti. Med njimi je najpomembnejša vladavina prava. To morajo sprejeti in razumeti tako politiki držav, ki si želijo v EU, kot tudi tisti, ki tam že smo. V širitvenem procesu in evropskem integracijskem procesu nasploh ne sme biti prostora za pogojevanje ali celo izsiljevanje, kar velja tako za članice kot tudi kandidatke za članstvo.

Če tega prepričanja v Evropi ne delimo, potem ogrožamo ne samo sebe, ampak Evropsko unijo kot celoto. Kar nekaj političnih udarcev, ki jih je Evropska unija v zadnjem času prejela na zunanjepolitičnem prizorišču, je dovolj veliko opozorilo, da delitve ne zmanjšujejo le teže Evrope v mednarodnih odnosih, temveč tudi hromijo zaupanje vanjo doma. Nekaj bo treba storiti glede reorganizacije Evropske unije, ki lahko pospeši politično odločanje. Ena možnost je širjenje odločanja s kvalificirano večino, tudi na področju zunanje politike. Morda med državami članicami za tako idejo še ni dovolj politične volje. Toda zgodovina Evropske unije nas uči, da to ni nujno slab predlog. *Prav postopna odprava veta držav članic v procesih odločanja* je prispevala k oblikovanju skupnih evropskih politik. Te imamo danes za samoumevne, pred desetletji pa so bile vsej prej kot to.

Več dilem v javnosti pa je glede naše vključenosti v zvezo NATO. S članstvom v zvezi NATO svetu sporočamo, da smo sestavni del evroatlantske politične in varnostne arhitekture. Zveza NATO nam omogoča večjo varnost in politično prepoznavnost, kot smo jo imeli kdaj koli prej. Hkrati pa nam zaradi porazdelitve bremen med zaveznicami ni treba razvijati celotnega obsega obrambnih zmogljivosti, kot bi bil sicer potreben in temu primerno drag. Vemo, da Slovenija še ne izpolnjuje dogovorjenih zavez, potrjenih v mandatih več vlad in sklicev državnega zbora. Tudi ta državni zbor in vlada sta letos sprejela dolgoročne in srednjeročne usmeritve ter načrte za posodobitev obrambnega sistema in Slovenske vojske.

Zdaj je potrebno verodostojno uresničevanje sprejetega, pri čemer javnost upravičeno pričakuje dvoje. *Najprej*, da bo vsak korak, namenjen posodobitvi, vsak nakup transparenten in ustrezno nadzorovan, vse od razpisa in izbire ponudnikov in naprej. Preveč slabih izkušenj smo imeli v preteklosti in premalo smo bogati, da bi si lahko privoščili netransparentnost. In *drugič*, da se bo krepitev obrambnih sposobnosti opravila z nakupom opreme, ki se lahko uporabi tako za vojaške kot tudi civilne potrebe, kjer je to mogoče. V tem kontekstu je nedavni dogovor med Italijo in Slovenijo o nakupu večnamenskih helikopterjev korak v pravo smer.

Spoštovani,

Slovenija v svetu nekaj pomeni. Ni prepoznavna samo po članstvu v Evropski uniji in zvezi NATO. Če se ozremo samo na gospodarske kazalce: katero koli lestvico gledamo, je Slovenija okoli 30. mesta po BDP na prebivalca na svetu. Še vedno je na prvem mestu med vsemi nekdanjimi socialističnimi državami. Ni sicer nujno, da bo vedno tako. Po lestvici konkurenčnosti gospodarskega okolja že nazadujemo. Časi so težki in negotovi. Skrb vzbujajo tudi različne vrste neenakosti med ljudmi. A če želimo ohraniti dobro ime in ugled naše države, potem moramo vztrajno krepiti njeno konkurenčnost in odpornost. Predvsem pa jo moramo spoštovati mi sami, ne pa se prepuščati pastem notranjih razprtij in medsebojnih delitev. Zato potrebujemo državni zbor in vlado, ki sta zanesljiva, v svojem delovanju odgovorna do države in nas vseh. Naše gospodarstvo, vsi družbeni podsistemi ter prebivalke in prebivalci od vlade pričakujejo to, kar je obljubljala na začetku svojega mandata: odgovorno vodenje, transparentno delovanje in uresničevanje reform v dobro vseh, torej krepitev kakovostnih, dostopnih javnih storitev.

Vlada je – skupaj z opozicijo – v času poplav dokazala, da se nanjo lahko zanesemo. Pričakovanja so temu primerno velika. Izzivov pa ni malo. Načini reševanja nikoli niso vsem všeč, okoli dveh stvari, ključnih za demokratično vlado, pa se vendarle moramo zediniti. To sta vladavina prava in transparentnost procesov odločanja. Ta nam mora biti vodilo pri opravljanju našega dela.

V tej dvorani se mi zdi še posebej nujno poudariti, da naj bodo zakonodajni postopki preiščeni, da v največji možni meri upoštevajo stroko in zakonodajno pravno službo državnega zbora – tudi v primeru uvedbe interventnih ukrepov. Rokohitrsko sprejemanje zakonov lahko ustvarja pravno negotovost in zmedo, predvsem pa slabšo kakovost sprejetih zakonov.

Dejstvo je, da na koncu mandata štejejo le rezultati. Vendar je treba biti pozoren. Ko se bo delal obračun mandata vlade in državnega zbora, ne bo pomembna le učinkovitost, temveč tudi, ali smo kot država in družba v boljšem stanju in ali smo ohranili temeljne vrednote, za katere si prizadevamo in so zapisane v naši ustavi. S tem bomo dobili tudi odgovor na vprašanje, ali je politika delala za državo ali država za politiko.

Zagotovo nam vsem, ne samo politikom, ni lahko. Svet okoli nas se spreminja z izjemno naglostjo. Ne tako davno je bila umetna inteligenca tema znanstvenofantastičnih filmov. Kdo ve, kateri produkt, za katerega danes sploh še ne vemo, bo čez nekaj let naš vsakdanjik. »Chat GPT« je dokaz za to. Vendar pa nas ti tehnološki premiki ne smejo zavesti, da zaradi dreves ne bi več videli gozda. Znanost je lahko le v službi ciljev, h katerim stremimo zato, ker želimo biti boljša družba in boljša država. In letos je vlada znanosti namenila rekordnih 410 milijonov evrov. Zaveda se, da brez znanosti ni napredka.

V okviru vrednot, ki jih je treba vedno znova poudarjati, predvsem človekovega dostojanstva, vidim najmanj sedem izzivov in stebrov naše prihodnosti, in ti so: kakovostno javno zdravstvo, uspešno gospodarstvo, informiranost, okoljska pravičnost, prehranska suverenost, umeščenost mladih v sodobno družbo in samorefleksija – pogled v ogledalo in vprašanje, ali kljub preizkušnjam, ki jih prinaša čas, iskreno razmišljamo dolgoročno, strateško in vizionarsko, tako namreč, da bo v Sloveniji življenje za vse nas boljše, in ne slabše. Brez strateških premikov samo gasimo požare.

Menim, da je javno zdravstvo prvi in najpomembnejši izziv za našo državo. Naj povzamem le nekaj temeljnih napotkov za prihodnost, ki so se oblikovali na predsedničinem posvetu o zdravstveni reformi. Prvič, zdravstvo moramo vrniti tja, kamor spada: k ljudem. Izhodišče in temelj zdravstvene reforme je javni zdravstveni sistem, kamor sodijo tudi koncesionarji, ki bo omogočal vsem dostopne zdravstvene storitve. Sistem, ki bo uporabnikom prijazen, bo sodobno digitaliziran, odgovorno voden in upravljan, dovolj privlačen za zaposlovanje v njem, hkrati pa tudi dolgoročno finančno vzdržen. Drugič, le z dobro delujočim javnim zdravstvenim sistemom bomo zaustavili tiho privatizacijo in bo sistem deloval v dobro uporabnikov, ne pa posameznih interesnih in poklicnih skupin. S tem bomo preprečili človeka nevredno čakanje na zdravnika, čakanje, ki se lahko raztegne tudi na nekaj let. S tem bomo preprečili, da bi obupani pacienti, ki to možnost sploh imajo, iskali hitrejšo pot do zdravstva pri zasebnikih, za to dodatno plačevali, ali pa v bolniškem staležu čakali na zdravnika, namesto da bi se hitreje vrnili v aktivno življenje. Tretjič, onemogočiti je treba koruptivna dejanja – bogatenje posameznikov na račun zdravstva, še posebej pri nakupih medicinske opreme.

Skrajni čas je, da se na tem področju od besed premaknemo k dejanjem. Konkretni predlogi in rešitve za prihodnost so javno objavljeni. Vladi oziroma ministrstvu za zdravje so na voljo, prav tako tudi moja podpora pri njihovem uresničevanju. O njih sem se kadar koli pripravljena pogovarjati. Časa nimamo veliko, ljudje pa upravičeno pričakujejo rezultate.

Naj k temu dodam še eno misel. Ko govorimo o zdravstveni reformi, ne moremo mimo staranja naše družbe. Poleg nedostopnega zdravstva se v Sloveniji spoprijemamo s staromrzništvom, naraščajočo revščino zaradi prenizkih pokojnin, osamljenostjo, celo brezdomstvom. Tak odnos do starejših Sloveniji ni v ponos, če naj jo razumemo kot socialno državo. Prizadevati si moramo za kakovostna in zdrava leta tudi v starosti, kar vključuje dostop do novih zdravil, tehnologij in metod zdravljenja. Že zdaj je v Sloveniji več kot 100.000 oseb, starejših od 80 let. Do leta 2050 se bo njihovo število skoraj podvojilo. Če zdravstvene reforme ne bo, se sprašujem, kdo bo skrbel zanje? Oziroma, bodimo natančni: kdo bo skrbel za veliko večino nas, ki smo zbrani v tej dvorani?

Spoštovane poslanke in poslanci,

pogosto dobim vprašanje, »od kod bomo vzeli«, da bomo financirali močno socialno državo. Odgovor je znan. Večja dodana vrednost na zaposlenega in spodbujanje delovne aktivnosti sta pogoja za vsako reformo in sta zato naslednja izziva za našo družbo. Zato pozivam k oblikovanju družbenega dogovora, v katerem bo naša družba prepoznala, da sta povečanje blaginje in povečanje dodane vrednosti povezana in soodvisna. Slovenija namreč razume pomen socialne države. To znamo in zmoremo ohraniti.

V taki družbi podjetja, ki delajo v Sloveniji, ne smejo biti osredotočena le na dobiček. Vrniti morajo okolju, ki jih je sprejelo. Enakomerna gospodarska razvitost vseh slovenskih regij in lokalnih skupnosti je cilj, h kateremu je treba stremeti. Vedno z veseljem spremljam zgodbe, ko se v kraje, znane po izseljevanju v preteklosti, zaradi novih zaposlitvenih priložnosti ponovno priseljujejo predvsem mladi. Za podjetja in kapital s človeškim obrazom zato davki niso in ne smejo biti nekaj negativnega. Morajo pa biti predvidljivi, na daljši rok seveda, ne iz leta v leto. Predvidljivost je največkrat izrečena beseda, kar jih slišim od podjetnikov. Večkrat sem poudarila, da nestabilnost regulatornega okolja odvrča in preusmerja naložbe drugam. Pozvala sem tudi k razmisleku, da bi pri večjih naložbah, domačih ali tujih, država za določeno obdobje zagotovila nespremenjene pogoje delovanja. Takšna prožnost, ki mora biti transparentna, je lahko pomemben del zgodbe o gospodarskem uspehu države, ki si prizadeva ostati socialna.

Spoštovani,

Slovenija je in mora biti vpeta v svetovni razvoj znanosti in tehnologije. A pri tem ne smemo pozabiti na številne pasti, ki jih ta razvoj prinaša in ki lahko imajo usodne posledice za družbo. Morda je največja med temi nevarnostmi čedalje večja poplava dezinformacij.

Živimo v času instant novic in površinskih stališč, ki pogosto preglasijo na preverjenih virih utemeljene informacije. Zato moramo biti pozorni na ta svet dezinformacij in manipulacije množic. Zoperstaviti se moramo družbenim medijem, ki krčijo dialog med drugače mislečimi in celo usmerjajo temeljne demokratične procese. Velika preizkušnja bodo že evropske volitve, toda ne čakajmo na volilno kampanjo: dezinformacije *vsak dan* škodujejo samostojnosti in kritičnosti naših razprav ter na znanju temelječemu iskanju ustreznih rešitev za težave sodobne družbe.

O tem, kako se boriti proti dezinformacijam, poteka domača in mednarodna razprava. Čarobne palice ni, načini, kako se boriti proti njim, pa so. Slovenija, na primer, je na frankfurtskem knjižnem sejmu predstavila Ljubljanski manifest o branju na višji ravni – o poglobljenem branju. Površnega in površinskega branja si namreč ne moremo več privoščiti. Táko branje ni pot k zavedanju o lastni preteklosti, kar nedvomno je pogoj za svetlo prihodnost. Površinsko branje nam ni v pomoč pri razumevanju, zakaj imamo radi svojo domovino in zakaj želimo ohraniti demokracijo kot način življenja. Poglobljeno branje je pot h krepitvi narodne zavesti in samozavesti ter s tem pot k vključujoči družbi doma in k naši odprtosti do sveta. In ker sposobnost poglobljenega branja pomeni tudi večjo sposobnost kritičnega in analitičnega razmišljanja, je izjemno močno orodje za boj proti dezinformacijam.

Vendar pa se je pri pozivu k poglobljenemu branju treba zavedati, da morajo biti okoliščine za uresničevanje tega cilja primerne. Gospodarski napredek in blaginja, h katerima težimo, imata namreč tudi svojo temno plat: te blaginje niso deležni vsi enako. V Evropski uniji se na desetine milijonov ljudi spoprijema z revščino, vsaj četrta milijona samo v Sloveniji. Težko bo v branje prepričati nekoga, ki ne ve, kako bo plačal položnice. Branje je nadgradnja človekovega razvoja, ki se začne s človeka dostojno kakovostjo življenja. Zato poglobljeno branje ne sme biti luksuz, ampak mora postati temelj za odporno družbo; vsi nosilci oblasti pa moramo zagotoviti pogoje, da bo dostopno vsem.

Spoštovane poslanke in poslanci,

poseben izziv za našo državo je prilagajanje na podnebne spremembe in spremembe v okolju nasploh.

Neobvladljivi srd narave smo občutili tudi pri nas. Požari lani in katastrofalne poplave letos so veliko breme tako za ljudi kot tudi za državo. Narava je avgusta Slovenijo ohromila. Vlada ni stala ob strani. Odzvala se je z Zakonom o interventnih ukrepih za odpravo posledic poplav in zemeljskih plazov. Upam, da bosta vlada in opozicija sodelovali tudi pri nadaljnji pripravi zakonodaje v ta namen.

Odziv na poplave je pokazal, da znamo stopiti skupaj, ko je to najbolj potrebno. Pokazal je, da subjekti v podsistemih državne varnosti – civilna zaščita, gasilci, policija, slovenska vojska in drugi – delujejo dobro. Podsystem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami je tako kot že mnogokrat v preteklosti večinoma temeljil tudi na prostovoljnosti, solidarnosti ter neizmerni požrtvovalnosti in strokovnosti ljudi. To je slovenski unikum. Solidarnost je zame beseda leta 2023. Zanja moramo biti hvaležni, moramo jo skrbno negovati in spodbujati. Jesensko deževje nas je opozorilo, da je in bo treba ukrepati še naprej. Zdaj moramo pozornost ohraniti tam, kjer ljudje državo najbolj potrebujejo: pri urejanju strug, odstranitvi naplavin, zagotovitvi varne nastanitve ter svežih in dostopnih informacij. Ljudje ne smejo dobiti občutka, da se država odziva prepočasi.

Hkrati pa kaže razmišljati tudi o prihodnosti: naj bo ta katastrofa povod za resen razmislek o tem, ali smo naredili vse potrebno v preteklosti, kako se bomo trajno ustrezno prilagodili na take vremenske pojave in kaj bi lahko bilo pri odzivu morda še boljše. Smo namreč najvišje na lestvici držav EU po višini letne škode na prebivalca zaradi posledic podnebnih sprememb. Namesto da plačujemo visoko ceno za škodo po ujmah in sušah, moramo sredstva usmeriti v odporne in trajnostne prilagoditvene ukrepe, ki bodo preprečili hudo škodo in s tem trpljenje ljudi.

Tako na primer potrebujemo nov register vodotokov in nasipov, načrte za vse možne oblike črnih scenarijev pri posameznih nesrečah ter enotni komunikacijsko-informacijski sistem. Potrebujemo učinkovit, transparenten in gospodaren sistem čiščenja vodotokov ter načrte kakovostne obnove in gradnje, ki bodo na sonaraven način upoštevali prilagajanje podnebnim spremembam. Potrebujemo vse znanje, ki ga premoremo, brez podnebnega dobičkarstva in partikularnih interesov, da bomo v prihodnje kot država bolj prilagojeni na ekstremne podnebne pojave.

Spoštovani,

pri spoprijemanju z močjo narave in pri reševanju usod premnogih ljudi ne smemo pozabiti, da so naravne katastrofe del širše slike. Živimo namreč v popolnoma drugačnem okolju, kot je bilo okolje naših staršev in starih staršev. Podatki Arso so zgovorni – Slovenija se segreva. Še več: Slovenija se zaradi svojih geografskih značilnosti segreva hitreje od svetovnega povprečja. Dan svetovnega ekološkega dolga poznate. To je dan, ko poraba naravnih virov v določenem letu preseže Zemljino zmogljivost njihove obnove. Letos je bil ta dan 2. avgust, Slovenija pa je svoje 'rezerve' potrošila že 18. aprila, kar je skoraj dvakrat hitreje od svetovnega povprečja!

Tega si ne moremo privoščiti, a si pred tem še vedno zatiskamo oči. Želimo ohraniti naš način življenja. Žal to ni način razmišljanja samo v Sloveniji, tako je v pretežnem delu sveta. Kljub vsem zavezam držav o zmanjšanju emisij in kljub še enemu podnebnemu vrhu, ki sem se ga udeležila, se bo svetovna proizvodnja premoga še povečevala do leta 2030, proizvodnja plina in nafte pa vse do leta 2050.

Zato mi dovolite, spoštovane poslanke in poslanci, da vas in celotno slovensko javnost zaprosim: ne glejmo vstran. Prilagajanje podnebnim spremembam je stvar preživetja. Morali ga bomo ponotranjiti, ne samo pri nas, po vsem svetu. Načelo 'imeti manj, da bi se živelo bolje', je družbeno vodilo in vrednota, ki bo slej ali prej splošno sprejeta in se o njej ne bomo več spraševali. Brez nje si namreč ni mogoče zamišljati zelenega prehoda, ki naj bi Evropsko unijo spremenil v sodobno, z viri gospodarno in konkurenčno družbo. Vendar pozor: prilagajanja podnebnim spremembam in zelenega prehoda si ne moremo zamišljati brez okoljske pravičnosti.

Prilagajanje ni linearni ukrep. Ne samo po svetu, tudi v Sloveniji so velike razlike v ogljičnem odtisu glede na premoženjske in dohodkovne skupine prebivalstva. Če s prilagajanjem mislimo resno, potem moramo sprejemati take ukrepe, ki ne bodo poglobljali neenakosti, ki bodo še posebej prijazni gospodinjstvom z nižjimi prihodki. Tega se na ministrstvu za okolje, podnebje in energijo zavedajo.

Slovenija zelo resno obravnava podnebne politike, ne samo doma, ampak tudi mednarodno. Prvič v zgodovini imamo samostojen podnebni resor in "podnebje" imamo celo v imenu ministrstva. To ima v mednarodnem okolju poseben pomen.

V obravnavi je Podnebni Zakon, tudi prvič v zgodovini naše države. Povratni vtisi so dobri. Verjamem, da bo ministrska ekipa upoštevala sporočila in pripombe civilne in druge zainteresirane družbe, predvsem mladih.

Prav danes se zaključuje letošnja svetovna podnebna konferenca COP28, morala bi se sicer že včeraj, kjer je Slovenija naslavljala globalne izzive, a ni pozabila tudi na lokalne in nacionalne koristi. Slovenija je vedno bila med ambicioznimi državami, ki se zavedajo znanstvenih izsledkov o segrevanju našega planeta in tako je bilo tudi letos. Med drugim smo uspešno predsedovali vzhodno evropski skupini, kjer smo kljub zahtevnemu geostrateškemu položaju, ko je Rusija blokirala praktično vse predloge, uspešno pripeljali ves proces organizacije naslednje COP konference do zaključka.

Ko govorimo o prilagajanju na podnebne spremembe, ne moremo mimo upravljanja virov. Fosilna goriva so realnost, niso pa prihodnost. Proizvodnja zelenega vodika je še v začetni fazi. Ima pa Slovenija na voljo jedrsko energijo, začeli smo razmišljati tudi o novih naložbah vanjo. A to razmišljanje je šele v zelo začetni fazi. To ni dobro, ker novih virov energije, ko se bo treba starim odreči, morda ne bomo zagotovili pravočasno.

O razvoju novih zmogljivosti na področju energetike mora javnost v Sloveniji vedeti vse. Zato menim, da mora biti vsaka naložba v energetiko predmet vključujoče razprave na državni ravni, kjer bodo argumenti za in proti dobili enako pozornost in možnost za njihovo predstavitev. Če v razpravi ugotovimo, da je jedrska energija potrebna v naši zeleni energetske mešanici, bo treba vztrajati pri v celoti transparentnem, javnosti dostopnem in preverjeno verodostojnem, nestranskem nadzoru nad izbiro ponudnika in nato tudi nad gradnjo. Pred odločitvijo na referendumu pa mora vsak državljan in vsaka državljanica natančno vedeti, zakaj je bil izbran dani ponudnik, ali je to končna cena, ali je ta cena mednarodno primerljiva in torej poštena, in katere institucije, domače in mednarodne, bodo nadzirale prav vsak porabljeni cent za ta projekt. Pri teh projektih, ki bodo med najdražjimi v zgodovini države, bodo vladajoči morali še posebej dokazati, da delajo za ljudi, ne pa za finančne, strankarske ali osebne interese.

Ti projekti bodo preizkus, ali smo sposobni živeti v državi, ki je naša, in ne 'ukradena'. Zato se jih je treba lotiti resno, državniško in odgovorno do nas vseh in naših zanamcev.

Spoštovane poslanke in poslanci,

prehranske verige in oskrba s hrano po svetu so čedalje bolj prepoznane kot vprašanje preživetja. Zato mora Slovenija po svojih najboljših močeh zagotavljati prehransko suverenost. To pomeni dovolj pridelave kakovostne hrane, tudi v neugodnih vremenskih razmerah, ter čim manjšo odvisnost od uvoza in različnih svetovnih pretresov. To pomeni tudi kakovostno kmetijstvo z aktivno vključitvijo kmetov v oblikovanje in izvedbo politik, ki to kakovost zagotavljajo. Prehranska suverenost je ideal – pravo vprašanje je, kako se mu vsaj približati. Ključno je, da ima zdrava hrana sledljivi izvor in da je takšna hrana dostopna vsem, da ne bo le privilegij bogatih. Odpravljati je treba tudi neravnovesje pri pridelavi hrane. Ni logično, da je pridelava zdrave hrane v zadostnih količinah v interesu države, mladi na podeželju pa v kmetijstvu pogosto ne vidijo kariernih priložnosti.

Vseh teh izzivov se ne bo mogoče lotiti brez intenzivnega povezovanja in sodelovanja vseh vladnih organov, stroke ter različnih udeležencev prehranske verige, od pridelovalcev, do industrije in trgovine, kakor tudi nevladnih organizacij oziroma zainteresirane civilne družbe. Vsi mi smo lastniki tega izziva, vsi mi lahko ponujamo rešitve, vsi mi smo lahko drug drugemu zgled. V to moramo sicer vložiti še veliko truda in prizadevanj. Leta 2022 smo v povprečju zavržli strašljivih 72 kg hrane na osebo, tretjina zavržene hrane pa je bila še užitna. Povprečje Evropske unije je še grozljivejše: kar 131 kg zavržene hrane na osebo. Zavržena hrana je tudi velik vir toplogrednih plinov. Tak pristop do hrane je skrb vzbujajoči znak nerazumevanja pomena prehranske suverenosti.

Spoštovani,

Z vami bi želela deliti še nekaj misli o mladih. Od njih in njihovega odnosa do družbe je odvisna vsaka misel, vsaka ideja, ki jo tu izgovorimo, vsak zakon, ki ga bo treba izvajati. Brez današnjih osnovnošolcev, jutrišnjih odločevalcev, njihove ozaveščenosti o slovenski zgodovini, ljubezni do domovine in njenih prebivalcev ter o poznavanju sveta, v katerem živimo, brez njihovega občutka empatije in solidarnosti, brez njihovega podjetništva in ustvarjalnosti, pa tudi sprejemanja odgovornosti, Slovenija nima prihodnosti.

Iskreno mislim, da smo na angažiranost mladih v današnjih družbenih procesih v Sloveniji lahko ponosni. Njihova angažiranost ni samo protestna. Je tudi ciljna, s konkretnimi rezultati. Seveda to ne pomeni, da se vsi z njimi o vsem strinjamo. Tudi sama se vedno ne. A dejstvo je, da bi bili brez njihove energije skrb za slovenske dragulje, kot so vode, brez njihovega zavzemanja za zdravje ljudi, ki ga ogroža umazana industrija, vsi mi na slabšem.

Njihov potencial za prihodnost je enormen, saj lahko le oni dvignejo našo družbo na višjo raven. Da pomagajo dvigniti pogled od socialnih omrežij k sočloveku, prijatelju ali prijateljici v stiski, k skupnosti. Da spodbujajo prehod od tekmovalnosti za vsako ceno k povezovanju in sodelovanju. Da krepijo znanje in kritični pogled na svet, ki jim bosta v pomoč pri spoprijemanju z raznolikimi pogledi na državo, zgodovino in družbo, brez predsodkov in stereotipov.

Toda njihova prihodnost je negotova, s tem pa tudi njihov prispevek k bogatitvi naše družbe. Politika je premalo v pomoč. Mladi so čedalje manj dovzetni za usmerjanje njihovih življenj, ubogljivost pa danes med njimi nikakor ni vrednota. Nasprotno, otroci, mladi, utegnejo tu in tam stvari preprosto vzeti v svoje roke, saj – kot jih je že slišati – preprosto ne vedo več, kaj naj še naredijo, da bodo lahko soustvarjali prihodnost. Nad tem, da bi mi, njihovi starši, politiki, kaj naredili, so že zdavnaj obupali. In če jim mi nismo sposobni odgovoriti niti na temeljna vprašanja, na primer glede njihovih kariernih priložnosti, njihove poti k lastnemu domu in družini, glede tega, kakšno okolje jim nameravamo zapustiti, kako lahko pričakujemo njihovo sodelovanje glede česar koli? Na podlagi česa naj jih spodbudimo k aktivnemu državljanstvu, temelječemu na enakosti in sprejemanju ter vključevanju vseh?

Resno nas mora skrbeti tudi povečevanje nasilja med mladimi in nad starejšimi. Gre za resnično perečo problematiko, ki ji bo namenjen spomladanski predsedničin forum. Opogumljena s pozitivnimi izkušnjami prvih dveh forumov tudi tu pričakujem konkretne rešitve in usmeritve.

Spoštovana predsednica državnega zbora, spoštovane poslanke in poslanci!

Naj povzamem z razmislekom o tem sedmem stebri prihodnosti, ko se vprašamo, kje smo kot družba, kot ljudje in kakšni hočemo biti.

Najprej: smo družba, ki je v preteklosti delala napake, jih popravlja in jih bo popravljala, a tudi družba, ki vendarle predvsem napreduje. Zato naj bo tudi naš pogled predvsem pogled naprej, v prihodnost, če seveda imamo kam gledati.

In mi imamo kam gledati. Naša pot je pot trdne umeščenosti med razvite države, ki so ponotranjile občutek solidarnosti ter skrb za dostojanstvo vseh in vsakogar. Naša pot je pot države, ki temelji na demokratičnih vrednotah, s stabilnim, prijateljskim sosedskim in regionalnim okoljem. Na tej poti je OZN še vedno središče za negovanje mednarodnega miru in varnosti. Naša pot je pot razvoja ter obvladovanja novih tehnologij in sodelovanja pri njihovi rabi in regulaciji, da bomo ostali ljudje, ne pa amorfna družba, žrtev omejenega dostopa do preverjenih informacij in s tem manipulacij.

Naša pot je pot dinamičnega gospodarstva, družbe, kjer ljudje ne bodo na kakršen koli način omejeni, kjer bodo mladi želeli ostati in delati v Sloveniji, kjer bodo starejši slišani, vključeni in preskrbljeni. Naša pot je torej pot, kjer se skupnost ne umika individualnosti, kjer individualizem ne prevlada nad solidarnostjo, tudi medgeneracijsko. Naša pot je pot, ki jo družboslovje, naravoslovje, humanistika, medicinske in inženirske znanosti tlakujejo skupaj. Če želimo imeti vključujočo družbo, kjer ima vsak vsaj osnovne pogoje za dostojanstveno življenje, kjer je vsak opolnomočen za izzive prihodnosti, od zdravstvenih, prehranskih, podnebnih in drugih, potem mora biti vključujoče in povezljivo tudi vse znanje, ki ga premoremo.

Prostora za elitizem, ki bolne, revne, stare in nemočne pušča ob strani, ni in ga ne sme biti. Ne v državi, ki si vsak dan znova, predvsem pa ob katastrofah prizadeva biti solidarna. Slovenija je taka država.

Naša pot je tudi pot miru in nenasilja. Ne na papirju, ampak iskreno, vsak dan in pri vsem, kar počnemo. Tako kot so iskrene naše interniranke in izganke, s katerimi sem se srečala letos. Med pričevalkami je bila čudovita gospa, ki je imela v ženskem koncentracijskem taborišču Ravensbrück številko 30153. Njeno ime je bilo Marija Frlan. Gospa ni bila jezna. Niti zagrenjena. Rekla je, da je zgodovina lepa in grda, njena iskrena želja in zapuščina pa je ena sama: da bi bila nam in prihodnjim generacijam prihranjena vojna vihra. Gospe žal ni več med nami. Pred kratkim nas je zapustila. Naj nas njen glas razuma spremlja in vodi še dolgo časa.

Zato je naša pot tudi pot strpnosti ter sprejemanja različnosti in raznolikosti. O tem, še posebej o odnosu do migrantov, kot temi številka ena ta čas v Evropi in Sloveniji, o tem, kaj nam migracije prinašajo in kaj odvzemajo, se bomo morali še veliko pogovarjati. Migracije so sestavni del zgodovine človeštva že tisočletja. Če želimo sprejeti prave odločitve, moramo dobro poznati in razumeti ne samo zgodovino, ampak tudi dejavnike, ki vodijo do migracij in vplivajo na njihovo dinamiko. Žal smo v družbi glede te zahtevne razprave še zelo na začetku.

Čaka nas veliko dela, in to vseh vej oblasti, da se bomo tega vprašanja znali lotiti na pravi način. Že zdaj pa politiki in javnosti sporočam: zloraba migracijskega vprašanja v populistične namene z namenom pridobivanja cenenih političnih točk je zavržno dejanje. Takšna zloraba nas razdvaja, škodljiva je za družbeno tkivo naše države in kar kliče k hitrim, radikalnim, a zgodovinsko dokazano napačnim rešitvam. Izhodišče za iskanje pravih rešitev je eno samo: spoštovanje osebnega dostojanstva in varnosti vsakega med nami, ne glede na to, od kod prihaja. Skušati moramo najti zdravorazumsko mejo med zakonitimi in nezakonitimi migracijami.

In na koncu najpomembnejše. Občutek skupnosti je in mora biti okvir naše vizije. Skupnost je treba graditi zato, da bomo kot družba odporni proti vsem izzivom. Da bomo ponosni, in ne ljubosumni na uspehe naše države, naših podjetnikov, izumiteljev, umetnikov, da bomo srčno navijali za vse naše športnike na velikih tekmovanjih ... Če lahko stopimo skupaj, ko gre za našo suverenost, če lahko stopimo skupaj, ko gre za naravne nesreče, lahko delujemo kot skupnost tudi, ko gre za prihodnje izzive. Vsak tak izziv lahko na svoj način ogrozi našo državo, sploh v sedanjem, zelo negotovem svetu.

Zato se moramo navaditi in potruditi delati skupaj in kot je bilo to dokazano pri poplavih, pozabiti moramo na desetletne zamere, sosedske, strankarske ali kakšne druge. Nestrinjanje je značilnost vsake demokracije, o eni stvari pa pogajanj ni: imamo eno samo državo, našo Slovenijo, ki jo moramo znati voditi, negovati, varovati in obvarovati. To je moje sporočilo vsem nam: državljanke in državljanom, prebivalkam in prebivalcem, poslankam in poslancem, državnim svetnikom in svetnicam, vladi, sodni veji oblasti in vsem podsistemom ter meni kot predsednici. Naj vam ob tem zaželim vesele skorajšnje božične in novoletne praznike, vsem nam skupaj pa tako leto 2024, kjer bomo kot skupnost naše uspehe nadgradili, težave pa reševali složno in vizionarsko, za nas, ki smo danes tu, in za generacije, ki prihajajo za nami.

Hvala vam.